

וְשֶׁל נֶבֶזָה – שהקדיש חמץ לבדק הבית (רש"י), אבל אם הקדישו לקדשי מזבח, עובר ב'בל יראה', שבקדשי בדק הבית אחר ההקדש הוא של ההקדש לגמור, ואין למקדיש כל זכות בו, מה שאין כן בקדשי מזבח יש לבעלים זכות אכילה וכפרה, ודי בזה כדי להיחשב 'לך' ולעבור עליו (ממנו גרש ירחים [לגר"ג אדלשטיין, תשנ"ט] בדעת רש"י, וראה קובץ שיעורים אות יח ודבר שמואל), ויש שסובר, שגם אם הקדיש חמץ לקדשי מזבח אינו עובר עליו (מהר"ם חלאווה להלן יג, ב ד"ה אין). וגזבר ההקדש, כיון שחייב בפשיעה, די בזה כדי לעבור על חמץ הקדש שלא ביעורו (פני יהושע בדעת רש"י, שלכן ביאר בהקדיש חמץ, ולא ביאר באופן הפשוט יותר בגזבר הקדש).

יְכֹל יִטְמֵין, שכיון שאמר הכתוב 'ולא יראה', אם הטמינו שלא יראנו, די בזה בכדי שלא לעבור עליו (רש"י), וכן על עשה של 'תשביתו' לא יעבור, שכיון שאמר הכתוב 'תשביתו שאור מבתיכם', אם יטמין שלא בביתו לא יעבור על עשה זה (ברכת אברהם [לרבי אברהם אביש מפרנקפורט], אולם ראה פני יהושע שעמד בענין זה ונשאר בצ"ע).

תִּלְמוֹד לומר 'לא ימצא', שכתוב זה מגלה שמה שאמרה תורה 'לא יראה' הוא לאו דוקא, אלא לישנא בעלמא הוא, ועוברים על חמץ טמון ב'בל יראה' ו'בל ימצא' (ח"י הר"ן). ויש סוברים, שבטמון אין עוברים על 'בל יראה' אלא רק על 'בל ימצא' (רש"י להלן כא, א ד"ה ואי תנא, ע"פ מהרש"ל שם; כסף משנה חמץ ומצה א, ג, בדעת הרמב"ם). ואף ששינוי לקמן (לא, ב) שחמץ שנפלה עליו מפולת הרי הוא כמבוער ואין עוברים עליו, 'לא ימצא' מלמד שאסור בידיים להטמין (ט"ז א"ח תלג, ח, בדעת רש"י). ■ להלכה, אסור להטמין בידיים, אך אם נפלה מפולת על החמץ, אינו עובר עליו [כדעת ה"טז], ויש סוברים שבמפולת שיכול לפקחה, עובר עליו (משנ"ב שם, לח).

נִכְרִי שִׁכִּיבֶשֶׁתוֹ, שממונו הוא כממונו (רש"י), כלומר, אף שהוא ממון העכו"ם, אבל כיון שהם מסורים בידי ישראל ואין בהם איסור 'גזל עכו"ם' (ראה ב"ק קיג, ב) ויכול לטלו, היינו אומרים שעובר ב'בל יראה' (ח"י רבי שמואל שיעורים על סדר הדרן, קז). ו'כיבשתו' הכוונה לגר תושב, שדי ישראל שולטת עליו (רמב"ם חמץ ומצה ד, ב, וראה ח"י רבי שמואל שם, שצייד שאין הכוונה ששולטת ממש, אלא הכוונה שהוא שומע למה שישאל אומרים לו, וכפירוש רבנו חננאל להלן בגמ', ואין הכוונה לכיבוש מלחמה, כי אם כן למה נתמעט, הלא באופן זה החמץ הוא של ישראל ממש (הערות הגרי"ש אלישיב, דבר שמואל, אך ראה תוס' חכמי אנגליה).

וְשִׁרְי עֵמֶךְ בַּחֲצֵר, כלומר, או נכרי שלא כיבשתו, אבל שריו בחצר עם הישראל (רש"י), שכיון שהחמירה תורה ב'בל יראה' משום שאנו רגילים בחמץ ויש בו איסור כרת, היה מקום לומר שגם באופן זה יש להחמיר ולחשוש שיבוא לאכול מחמצו של הנכרי, כיון שדרך שכנים שלא להקפיד זה על זה, ואם כן יעבור עליו ב'בל יראה', ולכן הוצרך הכתוב להשימיענו שאינו עובר עליו (דבר שמואל). ויש שסובר, ש'גוי שכיבשתו' ו'שרי עמך בחצר' הם דבר אחד, גר תושב שכיבשתו ושרי עמך בחצר (חתם סופר השלם, בדעת הרמב"ם).

דְּקָבִיל עֲלֶיהָ אַחֲרֵיכֶם, בפירוש, שקבלת שמירה ללא קבלת אחריות בפירוש אינה מחייבת, שהרי אין דין שומרים לעכו"ם (ריטב"א; מאירי). ו'אחריות' הכוונה לאחריות של שומר שכר החייב בגניבה ואבדה, אך אם קיבל עליו רק אחריות של שומר חנים,

שָׁמַע מִיָּנָה אֵין בִּיעוֹר חֲמֵץ אֱלָא שְׂרִיפָה, כדעת רבי יהודה (להלן כא, א), שהרי רבי עקיבא הוכיח שביעור חמץ אינו ביום טוב מוכן שאסור להבעיר ביום טוב, ואילו היה סובר כדעת חכמים שביעור חמץ בכל דבר, הרי אפשר לבער אף ביום טוב על ידי זריקתו לים או האכלתו לכלבים (רש"י) של הפקר (פני יהושע). ומה שדרשו בירושלמי (להלן ב, א) את הכתוב 'לא יאכל חמץ', שאסור להאכיל חמץ אף לבהמת הפקר [משום שיש לאדם הנאה בכך שמתמלא רצונו להאכיל ולהשביע את הבהמה (לבוש א"ח תמח, ו, ומג"א שם, ט, ע"פ משנ"ב שם, כח)], זהו מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא (ש"ת פני יהושע א"ח, יב, אולם ראה שעה"צ שם, עה, שיש סוברים שהוא דמאורייתא, וראה ביאורנו להלן כב, א ד"ה ואי אתה).

וּשְׁמַע מִיָּנָה הַבְּעֵרָה לְחֶלֶק יִצְאָתָא – שכל מלאכות שבת נאסרו בלאו של 'לא תעשה כל מלאכה', ואילו הבערה נאסרה בלאו בפני עצמו של 'לא תבערו אש' וגו', ונחלקו תנאים [בברייתא בשבת (ע, א)] אם 'לחלק יצאת' – שפירט אותה הכתוב כדי ללמד על כל המלאכות שנחשבת כל אחת מהן לאיסור נפרד, והעושה כמה מלאכות בשוגג בהעלם אחד חייב חטאת על כל אחת ואחת, או 'ללאו יצאת' – לומר שאין בה מיתת בית דין כמו בשאר מלאכות, אלא לאו בלבד. וממה שאמר רבי עקיבא שהבערה היא 'אב מלאכה', משמע שהוא סובר כדעת רבי נתן, שהבערה היא אב מלאכה כשאר מלאכות שבת (רש"י; תוס' בביאור ראשון). ויש שפירש, שהראיה היא ממה שאמר שאין עשה של 'תשביתו' דוחה הבערה, והיינו משום שהיא אב מלאכה ולכן יש בה גם עשה של 'שבתו', ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה. אבל אילו היה סובר ש'הבערה ללאו יצאת', הרי כיון שאינה אב מלאכה אינה בכלל העשה של 'שבתו', והיה העשה של 'תשביתו' דוחה אותה (רבנו חננאל, ע"פ שיעוץ מלכו שבת א, א ד"ה גם, ודברי יחזקאל י, א-ב, ראה שם שהביאו את דברי הרשב"א בבימות [ו, א] בשם רבו, שכל שאינו בכלל אבות ותולדותיהם לא נאמר בו עשה ד'שבתו').

אָבֵל אֶתָּה רֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים, כגון חמץ של נכרי (רש"י; ר"ן), אבל חמץ של ישראל אחר הנמצא ברשותו, עובר עליו ב'בל יראה' [שהכתוב 'לא יראה לך חמץ' אינו מכוון על כל יחיד, אלא על כלל ישראל המכונים בלשון יחיד (בית מאיר תמג, ב)] (פני יהושע והגר"א א"ח תמג, יא, בדעת רש"י שדוקדק וכתב רק נכרי, ובדעת תוס' נשאר הפני יהושע בצ"ע), ויש סוברים שאין עובר עליו (רמב"ן להלן ו, א; רבינו דוד וח"י הר"ן לעיל ד, ב, בענין שוכר ומשכיר, וראה מה שכתבנו שם ד"ה המשכיר [הראשון]). ■ להלכה, חמץ של ישראל אחר הנמצא ברשותו, חייב לבערו (שו"ע א"ח תמג, ב), יש סוברים שטעם החיוב הוא כדי שבעל החמץ לא יעבור עליו, וכל ישראל ערבים זה לזה [כדעה השניה]. ויש סוברים שהטעם הוא כדי שהוא עצמו לא יעבור עליו [כדעה הראשונה] (משנ"ב שם, יד, ושעה"צ שם, כ).

וחמץ של הפקר הנמצא ברשותו, אינו עובר עליו (בית מאיר שם, בדעת רש"י; תוס', שכתבו שביטול מטעם הפקר; רמב"ן שם, שאחר שמסתפק בזה, מביא שבירושלמי, ב, מבואר שאינו עובר עליו), ויש שסובר שעובר עליו (פני יהושע בדעת רש"י, המוסיף שרש"י לשיטתו לעיל ד, ב שלא פירש שביטול מועיל מדין הפקר, כי אף בהפקר עובר עליו). ■ להלכה, חמץ של הפקר שנמצא ברשותו, אינו עובר עליו [כדעה הראשונה] (משנ"ב תמח, ב ו-כה), אך אם משתמש באותו מקום, צריך לבערו מחשש שמא יבוא לאכול (משנ"ב תלג, ג).